

УДК 507(477)

ЗАУВАЖЕННЯ ДО СКЛАДУ ІХТІОФАУНИ УКРАЇНИ (НЕЧИСЛЕННІ, РІДКІСНІ, ЗНИКЛІ І НОВІ ВИДИ) ТА СУЧАСНІ ЗМІНИ В НОМЕНКЛАТУРІ ЇЇ ТАКСОНІВ (У порядку обговорення)

Ю. В. Мовчан

*Національний науково-природничий музей НАН України,
вул. Б. Хмельницького, 15, Київ, 01030 Україна
E-mail: yuryi_movchan@museumkiev.org*

Замечания по составу ихтиофауны Украины (немногочисленные, редкие, исчезающие и новые виды) и современные изменения в номенклатуре её таксонов. Мовчан Ю. В. — В порядке обсуждения рассмотрен численный состав рыб, ставших немногочисленными, редкими или исчезающими в водоемах Украины. Отмечены новые и сомнительные виды, прослежены изменения в номенклатуре рыб отечественной ихтиофауны.

Ключевые слова: ихтиофауна, вид, разнообразие водоём, номенклатура.

Remarks on a Compound of Fish Fauna of Ukraine (Sparse, Infrequent, Extinct and New Species) and the Modern Fluctuations in Nomenclature of its Taxsons. Movchan Y. V. — It is considered a numerical compound of the fishes becoming sparse, infrequent or extinct in water reservoirs of Ukraine. New and unsure species are noted, fluctuation in nomenclature of fishes of domestic fish fauna are traced.

Key words: fish fauna, species, diversity, reservoir, nomenclature.

Під впливом невпинно зростаючого тиску негативних результатів господарської діяльності людини на біоту, на кінець 20 — початок 21 ст. спостерігається суттєва деградація водойм, умов існування їх гідроценозів і мешканців, зокрема відбулися і тривають помітні зміни в іхтіофауні країни, про що свідчить скорочення видового різноманіття рибного населення прісноводних і морських вод України (Овен, Салехова, 1969; Мовчан и др., 1978; Пинчук и др.; 1985; Мовчан, 1988, 2000, 2001; Денщик, 1994; Щербуха и др., 1995; Болтачев, 1999, 2003; Волошкевич, 1999; Смірнов, 2001; Хуторной, 2001; Болтачев, Юрахно, 2002; Дирипаско, 2002; Худий, 2002; Щербуха, 2004 та багато ін.).

Зазначимо, що при розгляді сучасного стану загальної іхтіофауни всіх водойм нашої країни стає очевидною незадовільна і нерівномірна вивченість фауністичного складу риб окремих акваторій, сучасного поширення риб, їх чисельності тощо. За останні два-три десятиліття більш-менш повно в цьому плані охоплені дослідженнями прісноводні водойми (басейни Тиси, пониззя Дунаю, Дністра, Сіверського Дінця, річки Північного Приазов'я, ін.), для яких навіть зроблено спробу дати оцінку різноманіттю рибного населення (Мовчан, 2005). Частково це стосується й вивченості окремих ділянок Чорного (західна і південна частини Криму, прибережні води Чорноморського і Дунайського біосферних заповідників тощо) (Салехова и др., 1987; Пинчук, Ткаченко, 1996; Болтачев, 1999, 2003; Волошкевич, 1999 та ін.) і Азовського морів, але більші частини акваторій наших морів потребують сучасного ретельного вивчення.

Відсутність постійного фауністичного моніторингу на водоймах утруднює розробку питань оцінки чисельності, раціонального використання рибних ресурсів і особливо актуальних у наш час підходів у справі охорони риб. Як відомо, до

Червоної книги України (1994), яка повинна поновлюватися кожні 10 років, занесено 34 види і підвиди міног і риб, що складає близько 16% відмічених в нашій іхтіофауні таксонів. Цього, на нашу думку, вкрай недостатньо у відношенні до численних мешканців найрізноманітніших за розмірами, умовами існування і характером впливу на них господарської діяльності водойм. Тому при підготовці списків риб-кандидатів до 3-го видання Червоної книги України потрібно враховувати ті зміни, які відбулися в іхтіофауні за минулий час, маючи для цього відповідні, хоча б орієнтовні дані. На жаль, нам й досі вірогідно невідома доля багатьох риб, яких раніше відмічали в наших водах або завозили їх туди з метою покращення рибопродуктивності водойм. У зв'язку з цим хотілося б акцентувати увагу на необхідності попередньо визначитись із сучасною зустрічальністю і відносною чисельністю риб на фоні їх загального фауністичного складу.

На основі відомостей існуючої регіональної літератури, у тому числі й «Фауни України» (1980–1988), даних обробки фондів колекцій Зоологічного музею ННПМ НАН України та неопублікованих власних матеріалів, вважаємо доцільним провести оцінку загального складу іхтіофауни України за кількома параметрами, серед яких, на нашу думку, можна розглянути такі (у наведених нижче списках позначені: * – риби, що занесені до Червоної книги України (1994 р.); ** – риби вітчизняної фауни, які відмічені після 1965 р.; *** – риби, які в Україні відмічались 1–2 рази за всю історію досліджень; **** – риби чужої фауни, які натуралізувалися в наших водоймах):

– нечисленні і рідкісні нині вітчизняні види риб у прісноводних водоймах України (37 видів і підвидів 6 родин): **Acipenseridae**: *Acipenser nudiventris* Lovetsky, 1828*, *A. ruthenus* Linnaeus, 1758*, *A. gueldenstaedtii* Brandt et Ratzeburg, 1833, *A. sturio* Linnaeus, 1758*, *A. stellatus* Pallas, 1771, *Huso huso ponticus* Salnikov et Malyatskij, 1934*; **Cyprinidae**: *Leuciscus leuciscus* (Linnaeus, 1758), *L. danilewskii* (Kessler, 1877)*, *L. (Telestes) souffia* Risso, 1827*, *Rutilus frisii frisii* (Nordmann, 1840)*, *Chondrostoma variable* Jakovlev, 1870, *Alburnoides bipunctatus rossicus* Berg, 1924, *Chalcalburnus chalcoides mento* (Heckel, 1836)*, *Ch. chalcoides mentoides* (Kessler, 1859), *Phoxinus phoxinus* (Pallas, 1814), *Vimba vimba tenella* (Nordmann, 1840)*, *Pelecus cultratus* (Linnaeus, 1758), *Gobio gobio krymensis* Delyamure, 1937, *G. uranoscopus* (Agassiz, 1828)*, *Romanogobio albipinnatus* (Lukasch, 1933), *R. kesslerii* (Dybowski, 1862), *Barbus petenyi* Heckel, 1852, *B. tauricus* (Kessler, 1877)*, *B. barbus barbus* (Linnaeus, 1758), *B. barbus borysthenicus* Dybowski, 1862*, *B. waleckii* Rolik, 1970**; **Cobitidae**: *Cobitis melanoleuca* Nichols, 1925**, *Sabanejewia aurata aurata* (De Filippi, 1863); **Umbridae**: *Umbra krameri* Walbaum, 1792*; **Salmonidae**: *Thymallus thymallus* (Linnaeus, 1758)*, *Hucho hucho* (Linnaeus, 1758)*, *Salmo trutta labrax* Pallas, 1814*; **Percidae**: *Sander volgensis* (Gmelin, 1789), *Zingel streber* (Siebold, 1863)*, *Z. zingel* (Linnaeus, 1766)*, *Gymnocephalus schraetser* (Linnaeus, 1758)*, *G. acerinus* (Gueldenstaedt, 1774).

– представники зарубіжної та нові види вітчизняної іхтіофауни у прісноводних водоймах України (22 види і підвиди 11 родин): **Polyodontidae**: *Polyodon spathula* (Walbaum, 1792); **Cyprinidae**: *Rutilus frisii kutum* (Kamensky, 1901)****, *Hypophthalmichthys molitrix* (Valenciennes, 1844), *Aristichthys nobilis* (Richardson, 1845), *Pseudorasbora parva* (Temminck et Schlegel, 1846)****, *Barbus waleckii*, *Ctenopharyngodon idella* Steindachner, 1866, *Mylopharyngodon piceus* (Richardson, 1846); **Catostomidae**: *Ictiobus cyprinellus* (Valenciennes, 1844), *I. bubalus* (Rafinesque, 1818), *I. niger* (Rafinesque, 1819); **Cobitidae**: *Cobitis melanoleuca*; **Ictaluridae**: *Ictalurus punctatus* (Rafinesque, 1818), *Ameiurus nebulosus* (Le Sueur, 1819)****; **Salmonidae**: *Coregonus lavaretus maraenoides* (Poljakov, 1874)**** (?), *Salmo gairdnerii* Richardson, 1836****, *Salvelinus fontinalis* (Mitchell, 1814)****; **Adrianichthyidae**: *Oryzias sinensis*

Chen, Uwa et Chu, 1989***; **Poeciliidae**: *Gambusia affinis* (Baird et Girard, 1853)****; **Centrarchidae**: *Lepomis gibbosus* (Linnaeus, 1758)****; **Percidae**: *Gymnocephalus baloni* Holcik et Hensel, 1974**; **Odontobutidae**: *Perccottus glenii* Dybowski, 1877****.

— нечисленні, рідкісні, або такі, що стали ними, риби, які живуть чи відмічені в морських і солонуватих водах України (60 видів і підвидів 27 родин): **Congridae**: *Conger conger* (Linnaeus, 1758)***; **Clupeidae**: *Alosa fallax* (La Cèpède, 1803)***; **Lophiidae**: *Lophius piscatorius* Linnaeus, 1758*; **Mugilidae**: *Chelon labrosus* (Risso, 1827)***, *Liza ramado* (Risso, 1810), *L. saliens* (Risso, 1810); **Zeidae**: *Zeus faber pungio* Cuvier, 1829; **Syngnathidae**: *Syngnathus variegatus* Pallas, 1814, *S. tenuirostris* Rathke, 1837, *S. schmidti* Popov, 1927, *Hippocampus guttulatus* Cuvier, 1829*; **Dactylopteridae**: *Dactylopterus volitans* (Linnaeus, 1758)***; **Triglidae**: *Chelidonichthys lucernus* (Linnaeus, 1758)*, *Aspitrigla cuculus* (Linnaeus, 1758) (= *Trigla pini* Bloch, 1793)*** (?); **Moronidae**: *Dicentrarchus labrax* (Linnaeus, 1758)*; **Serranidae**: *Serranus cabrilla* (Linnaeus, 1758); **Percidae**: *Sander marinus* (Cuvier, 1828)*, *Percarina demidoffii* Nordmann, 1840; **Pomatomidae**: *Pomatomus saltatrix* (Linnaeus, 1766); **Carangidae**: *Trachurus trachurus trachurus* (Linnaeus, 1758), *Naucrates ductor* (Linnaeus, 1758)***; **Sparidae**: *Dentex dentex* (Linnaeus, 1758)***, *Pagellus erythrinus* (Linnaeus, 1758), *Diplodus sargus* (Linnaeus, 1758)***; *D. puntazzo* (Cetti, 1777) (= *Puntazzo puntazzo* (Cetti, 1777)*, *Boops boops* (Linnaeus, 1758); **Sciaenidae**: *Sciaena umbra* Linnaeus, 1758, *Umbrina cirrosa* (Linnaeus, 1758)*; **Pomacentridae**: *Chromis chromis* (Linnaeus, 1758); **Labridae**: *Labrus viridis* Linnaeus, 1758*, *Symphodus rostratus* (Bloch, 1791), *Ctenolabrus rupestris* (Linnaeus, 1758); **Uranoscopidae**: *Uranoscopus scaber* Linnaeus, 1758; **Tripterygiidae**: *Tripterygion tripteronotus* (Risso, 1810); **Blenniidae**: *Blennius ocellaris* Linnaeus, 1758***, *Salaria* (= *Lipophrys*) *pavo* (Risso, 1810), *Lipophrys adriaticus* (Steindachner et Kolombatović, 1883)***, *Parablennius zvonimiri* (Kolombatovic, 1892), *Coryphoblennius galerita* (Linnaeus, 1758); **Gobiesocidae**: *Lepadogaster lepadogaster* (Bonnaterre, 1788), *L. candolii* Risso, 1810, *Diplecogaster bimaculatus* (Bonnaterre, 1788); **Callionymidae**: *Callionymus risso* Lesueur, 1814*, *C. pussilus* Delaroche, 1809*; **Gobiidae**: *Neogobius eurycephalus* (Kessler, 1874), *N. platyrostris* (Pallas, 1814)*, *Gobius paganellus* Linnaeus, 1758, *G. buccichi* Steindachner, 1870, *G. auratus* Risso, 1810 (*)**, *Caspiosoma caspius* (Kessler, 1877), *Benthophiloides brauneri* Beling et Ijlin, 1927, *Benthophilus stellatus* (Sauvage, 1874); **Sphyraenidae**: *Sphyraena barracuda* (Walbaum, 1792)***; **Scombridae**: *Thunnus thynnus thynnus* (Linnaeus, 1758), *Sarda sarda* (Bloch, 1793), *Scomber scombrus* Linnaeus, 1758, *S. japonicus* Houttuyn, 1782***; **Xiphiidae**: *Xiphias gladius* Linnaeus, 1758; **Bothidae**: *Arnoglossus kessleri* Schmidt, 1915*; **Scophthalmidae**: *Scophthalmus rhombus* (Linnaeus, 1758)***.

— нові види риб, що акліматизовані, відмічені або описані в морських водах України після 1965 р. (11 видів 8 родин): **Clupeidae**: *Sardinella aurita* Valenciennes, 1847; **Gadidae**: *Micromesistius poutassou* (Risso, 1927); **Mugilidae**: *Chelon labrosus*, *Liza haematocheilus* (Temminck et Schlegel, 1845) (= *Mugil soiyu* Basilewsky, 1855)****; **Sparidae**: *Sparus aurata* Linnaeus, 1758, *Sarpa salpa* (Linnaeus, 1758); **Chaetodontidae**: *Heniochus acuminatus* (Linnaeus, 1758); **Gobiidae**: *Neogobius cephalargoides* Pinchuk, 1976, *Gobius auratus*; **Sphyraenidae**: *Sphyraena obtusata* Cuvier et Valenciennes, 1829; **Balistidae**: *Balistes carolinensis* Gmelin, 1789.

— риби, які вже зникли у водах України: *Acipenser nudiventris*; *A. sturio*; *Vimba vimba tenella*.

Слід зауважити, що переважна більшість видів, яких знаходили в українських водах Чорного моря звичайно 1–2 рази протягом всієї історії дослідження іхтіофауни, відмічалася головним чином у межах двох регіонів, зокрема біля узбережжя Криму (Севастополь, Балаклава ін.) і в північно-західній частині Чорного моря (район Одеської затоки та прилеглі акваторії), тобто там, де зав-

жди були сконцентровані відповідні наукові кадри іхтіологів. До таких риб можна віднести, за нашими підрахунками, десь 20 видів 14 родин: **Congridae**: *Conger conger* (1 екз., південний берег Криму, 1835); **Clupeidae**: *Sardinella aurita* (1 екз., Карадаг, 1981; 1 екз., Балаклавська бух., 10.1998); *Alosa fallax* (1 екз., Керченська протока, 1924); **Gadidae**: *Micromesistius poutassou* (1 екз., Чорне море побл. мису Айя, 19.01.1999); **Mugilidae**: *Chelon labrosus* (мис Фіолент, 10.1983; 1 екз., Балаклавська бух., 31.10.1999; 1 екз., мис Айя, 16.09.2000); **Dactylopteridae**: *Dactylopterus volitans* (1 екз., Одеська затока, 09.1979); **Triglidae**: *Aspitrigla cuculus* (= *Trigla pini*) (1 екз., зберігається в ЗІН РАН з етикеткою “*Tauria*, Demidoff, 1842”. А. М. Световидов (1964) вважає, що цей вид, мабуть, є в Чорному морі, біля берегів Криму); **Carangidae**: *Naucrates ductor* (1 екз., на рейді Одеси, 70-ті роки 19 ст.); **Sparidae**: *Dentex dentex* (1 екз. (?), Бурнаський морський район, 1957–1961 рр. (?)); *Sparus aurata* (1 екз., верхня частина Севастопольської бух., 18.03.1987; 1 екз., на виході з Балаклавської бух., 4.08.1999); *Diplodus sargus* (1 екз., Севастополь, 1950, визначення викликає сумнів, оскільки воно проведене по чучелу); *Sarpa salpa* (1 екз., Тендровська затока, 29.07.1998; 1 екз., Балаклавська бух., 20.09.1999); **Chaetodontidae**: *Heniochus acuminatus* (1 екз., Балаклавська бух., 27.10.2003); **Blenniidae**: *Blennius ocellaris* (1 екз., Севастополь, 1.10.1904); *Lipophrys adriaticus* (2 екз., Панайотова бух. біля Севастополя, 19.06.1924); **Sphyraenidae**: *Sphyraena barracuda* (1 екз., Балаклава, 1905; 1 екз., Одеська затока, 17.09.1946; 1 екз., Севастополь, 1950); *S. obtusata* (2 екз., Балаклавська бух., 20.08.1999); **Scombridae**: *Scomber japonicus* (1 екз., район с. Чорноморка поблизу Одеси, 9.07.1954; десятки дворічок (?) у різних частинах пн.-зах. частини Чорного моря (?), літо 1982 р.); **Scophthalmidae**: *Scophthalmus rhombus* (1 екз., Феодосія, 1877; 2 екз., Карадаг, 13 і 15.07.1946); **Balistidae**: *Balistes carolinensis* (1 екз., Севастопольська бух., 01.1967).

На жаль, більшість із вказаних знахідок не зберіглася в музейних колекціях, що не дає змоги вивчення і сучасного визначення цих риб. Серед них близько 10 таксонів не реєструється в наших водах останні 50–100 років, а це ставить питання, чи потрібно таких риб включати до регіональної іхтіофауни? Чимало риб не підходять до наших берегів понад 25–30 останніх років (*Thunnus thynnus thynnus*, *Xiphias gladius*, деякі ін.). До цього додамо, що на фоні природнього процесу медитеранізації Чорного моря, який триває впродовж не одного століття, можна припустити, що деякі з вказаних раніше риб, особливо з розвитком судноплавства, були випадково завезені до Чорного моря разом із баластними водами великих суден і навряд чи змогли б тут натуралізуватися.

Окрім того, існує, на нашу думку, і певна невизначеність щодо залучення до іхтіофауністичних списків нашої країни низки інших видів риб. Так, *Tribolodon brandtii* (Dybowski, 1872), родина Cyprinidae, завезений з метою його акліматизації, зараз згадується як рідкісний вид для Азовського моря, але не відмічений біля наших берегів; *Coregonus lavaretus maraenoides* (?), родина Salmonidae, без відповідного морфологічного діагнозу, що викликає сумнів щодо правильного визначення, наводиться для Шацьких озер, хоча відомо, що у 30-і і з середини 60-х рр. 20 ст. в Україні, у тому числі і на Волині, робилися неодноразові, але невдалі спроби акліматизувати принаймні 6 представників цієї родини, таких як *C. albula* (Linnaeus, 1758), *C. peled* (Gmelin, 1780), *C. nasus* (Pallas, 1776), *C. lavaretus baeri* Kessler, 1864, *C. lavaretus maraenoides* (Poljakow, 1874) і *C. lavaretus lavaretus* (Linnaeus, 1758), видове визначення яких досить складне і тому до списків можна залучити вказаного сига тільки після ретельного вивчення; для тих же озер тепер одні автори навіть й не згадують, а інші, навпаки, вказують *Micropterus salmoides* (La Cépède, 1802), родина Centrarchidae, не повідомляючи, коли і звідки взятий матеріал для «збагачення» цих водойм таким небажаним для збіднених

іхтіоценозів регіону хижаком, якого випускали і в інші водойми, але про це відомостей немає; молодь завезеного у 1965 р. з США *Morone saxatilis* (Walbaum, 1792), родина Moronidae, була випущена у водойми Азово-Чорноморського басейну (наприклад, гирло Дніпра у 1971 р. було зариблене 1500 цьоголітками), але наразі ця риба вже практично не відмічається в чорноморських водах України і дуже рідко трапляється в російських водах Азовського моря (гирло Дону); завезена як акваріумний вид *Poecilia reticulata* Peters, 1859, родина Poeciliidae, як, мабуть, і деякі інші акваріумні риби, часто випускається аматорами у природні і штучні водойми, проте вона здатна вижити тільки в зоні дії підогрітих вод (наприклад, під Києвом), які скидаються енергетичними комплексами (ТЕЦ, ГРЕС, АЕС тощо) і, нарешті, у 60-ті роки минулого століття розпочаті роботи по акліматизації і вирощуванню північноамериканського представника *Tilapia mossambicus* (Peters, 1852), родина Cichlidae, який раніше розглядався у роді *Tilapia* s. l. Пізніше цей рід було розділено на три роди (*Oreochromis* Günther, 1889, *Sarotherodon* Rüppel, 1852 і *Tilapia* Smith, 1840), вид віднесено до іншого роду і тепер має назву *Oreochromis mossambicus* (Peters, 1852). Як виявилось, для розведення і вирощування переважно в зоні дії підігрітих вод випробовувалося загалом принаймні 10 видів усіх цих трьох родів, причому 6 з роду *Oreochromis*, і який з них, в яких наших водоймах зараз є, точно не відомо, тим більше що про стійку натуралізацію у даному випадку, мабуть, не йдеться. Хоча відомо, наприклад, що якусь теляплю розводять у водоймі-охолоджувачі Запорізької АЕС, яка під час жаркого літа 2003 р. дуже активно розмножувалася і дала сплеск чисельності, а її молодь змогла проникнути в Каховське водосховище, де наче успішно перезимувала. До цього додамо, що не завжди виправдовуються сподівання при акліматизації деяких інших риб. Зокрема, не знайшли широкого застосування у рибництві такі види як *Mylopharyngodon piceus*, *Ictiobus bubalus*, *I. niger*, *Coregonus lavaretus maraenoides* (?) і інші сиви, *Salvelinus fontinalis*, *Rutilus frisii kutum* та деякі інші, які часто не знаходять сприятливих умов для існування і без підтримки людини, тобто без штучного розведення і спеціальної охорони, поступово зникнуть в наших водах, як зникла, наприклад, у Криму *Salmo ischan* Kessler, 1877, молодь якої в 1960 і 1962 рр. випускалася в Чорноріченське і Симферопільське водосховища.

Наведені вище матеріали, безумовно, не є повними, вони потребують подальших уточнень і узагальнень але, на нашу думку, повинні привернути більш пильну увагу до питань вивчення и збереження різноманіття рибного населення країни.

Коротко зупинимось й на питанні, яке тісно пов'язане з вивченням таксономічного складу вітчизняної іхтіофауни. Як відомо, наукові назви, присвоєні окремим тваринам (таксонам), загалом складають номенклатурну систему, яка суворо регулюється Міжнародним кодексом зоологічної номенклатури (2003), в якому зведено правила і рекомендації, які спрямовані на забезпечення уніфікації і стабільності наукових назв таким чином, щоб вони були неповторними і добре відрізнялися одна від одної. В останні 40–50 років спостерігається великий прогрес у вивченні риб, зокрема і їхньої номенклатури. Можна констатувати, що помітні номенклатурні зміни торкнулися і нашої іхтіофауни, проте, мабуть, за браком інформації, зараз у багатьох публікаціях вони не враховуються і часто використовуються ще застарілі відомості.

На підставі аналізу таксономії риб наших водойм та узагальнення літературних джерел, які мають безпосереднє відношення до теперішньої номенклатури безщелепових і риб України (Нікольський, 1930; Третьяков, 1947; Берг, 1948–1949 та ін.; Виноградов, 1949, 1960; Маркевич, Короткий, 1954; Световидов, 1964; Биология ..., 1967; Фауна України, 1980–1988; Расс, 1993; Аннотиро-

ваний..., 1998; Дирипаско и др., 2001; Мовчан и др., 2002; Богуцкая, Насека, 2004; Мовчан, 2005; Nelson, 1994; Kottelat, 1997; Eschmeyer, 1998; багато ін.), нижче ми наводимо в алфавітному порядку понад 100 варіантів таких змін, де уточнюються сучасні латинські назви родин, родів і видів та вірне їх написання, а також автори і роки першоопису того чи іншого таксону. Частково така робота проведена щодо риб прісноводних водойм (Мовчан, 2005) і в меншій мірі такі зміни іноді враховуються при розгляді морських мешканців. Вважаємо, що ці відомості будуть корисними у практичній роботі, хоча і усвідомлюємо, що процес універсализації таксономії і номенклатури риб, у зв'язку з поглибленням іхтіологічних досліджень (див., наприклад, Богуцкая, Насека, 2004), триватиме й далі.

Номенклатурні зміни в таксонах міног і риб фауни України

Стара комбінація

Abramis Cuvier, 1817
Acerina Cuvier, 1817
Acipenser gueldenstaedtii colchica V. Marti, 1940
A. nudiventris Lovetzky, 1828
Alburnus Heckel, 1843
Alosa Cuvier, 1829
A. caspia nordmanni (Antipa, 1906)
A. fallax nilotica (Geoffroy, 1827)
A. kessleri pontica (Eichwald, 1838)
Anguilla Schaw, 1803
Aristichthys nobilis (Richardson, 1844)
Aspius Agassiz, 1835
Atherina bonaparti Boulenger, 1907
A. mochon pontica (Eichwald, 1831)
Barbus Cuvier, 1817
B. meridionalis petenyi (Heckel, 1847)
Belone Cuvier, 1817
Blennius pavo Risso, 1810
B. sanguinolentus Pallas, 1811
B. sphinx Valenciennes, 1836
B. tentacularis Brünnich, 1768
B. trigloides Valenciennes, 1836
B. zvonimiri Kolombatovič, 1892
Boops Cuvier, 1815
B. salpa (Linnaeus, 1758)
Callionymus belenus Risso, 1826
C. festivus Pallas, 1814
Carassius auratus gibelio (Bloch, 1783)
Chalcalburnus chalcoides mento (Agassiz, 1836)
Chondrostoma Agassiz, 1835
Chromis Cuvier, 1815
Clupeonella delicatula delicatula Nordmann (1840)
Cobitis aurata (Filippi, 1865)
C. aurata balcanica (Karaman, 1922)
Conger Schaeffer, 1760
Cottus poecilopus Heckel, 1836

Сучасна (валідна) комбінація

Abramis Cuvier, 1816
Gymnocephalus Bloch, 1793
Acipenser gueldenstaedtii Brandt et Ratzeburg, 1833
A. nudiventris Lovetsky, 1828
Alburnus Rafinesque, 1820
Alosa Linck, 1790
A. caspia nordmanni (Antipa, 1904)
A. fallax nilotica (Geoffroy St. Hilaire, 1808)
A. pontica (Eichwald, 1838)
Anguilla Schrank, 1798
Aristichthys nobilis (Richardson, 1845)
Aspius Agassiz, 1832
Atherina bonapartii Boulenger, 1907
A. boyeri pontica (Eichwald, 1831)
Barbus Cuvier, 1816
B. petenyi Heckel, 1852
Belone Cuvier, 1816
Salaria (= *Lipophrys*) *pavo* (Risso, 1810)
Parablennius sanguinolentus (Pallas, 1814)
Aidablennius sphynx (Valenciennes, 1836)
Parablennius tentacularis (Brünnich, 1768)
Lipophrys adriaticus (Steindachner et Kolombatovič, 1883)
Parablennius zvonimiri (Kolombatovič, 1892)
Boops Cuvier, 1814
Sarpa salpa (Linnaeus, 1758)
Callionymus risso Lesueur, 1814
C. pussilus Delaroche, 1809
Carassius auratus gibelio (Bloch, 1782)
Chalcalburnus chalcoides mento (Heckel, 1836)
Chondrostoma Agassiz, 1832
Chromis Cuvier, 1814
Clupeonella cultriventris (Nordmann, 1840)
Sabanejewia aurata (De Filippi, 1863)
S. aurata balcanica (Karaman, 1922)
Conger Oken, 1817
Cottus poecilopus Heckel, 1837

- Crenilabrus* (Cuvier, 1815) Oken, 1817
C. griseus (Linnaeus, 1788)
C. ocellatus Forskål, 1775
C. quinque maculatus (Bloch, 1792)
C. tinca Linnaeus, 1758
Dentex Cuvier, 1815
Sparus auratus Linnaeus, 1758
Engraulis Cuvier, 1817
E. encrasicolus maeoticus Pusanov, 1926
E. encrasicolus ponticus Alexandrov, 1927
Gobio Cuvier, 1817
G. albipinnatus (Lukasch, 1933)
G. gobio carpathicus Vladykov, 1925
G. kessleri Dybowski, 1862
Gobius cephalarges Pallas, 1814
Gymnocephalus acerina (Gueldenstaedt, 1774)
G. cernua (Linnaeus, 1758)
Hippocampus guttulatus microstephanus Slasten-
 nenko, 1937
Huso Brandt, 1869
Hypophthalmichthys Bleeker, 1860
Ictalurus nebulosus Le Sueur, 1819
Knipowitschia longicaudata (Kessler, 1877)
Lampetra Gray, 1851
Lepadogaster decandollei Risso, 1810
L. lepadogaster lepadogaster Bonnaterre, 1788
Leuciscus Cuvier, 1817
L. (Telestes) souffia Risso, 1826
L. souffia agassizi Valenciennes, 1844
Lucioperca Cuvier, 1817 (= *Stizostedion*
 Rafinesque, 1820)
L. (St.) marina Cuvier et Valenciennes, 1828
L. (St.) lucioperca (Linnaeus, 1758)
L. (St.) volgensis (Gmelin, 1789)
Misgurnus Lacepède, 1803
Morone labrax (Linnaeus, 1758)
Morone Mitchill, 1814
Mugil auratus Risso, 1810
M. labrosus (Risso, 1826)
M. ramada Risso, 1826
Mugil saliens Risso, 1810
Mugil soiuy (= *M. soiuy*) Basilewsky, 1855
Nemachilus (= *Noemacheilus*) Hasselt, 1923
N. (=Noemacheilus) barbatula Linaeus, 1758
Pagellus Cuvier, 1829
Percarina demidoffi Nordmann, 1840
 Petromyzones
 Petromyzonidae
 Petromyzoniformes
Platichthys Girard, 1856
Pomatoschistus microps leopardinus (Nordmann, 1840)
- Symphodus* Rafinesque, 1810
S. cinereus (Bonnaterre, 1788)
S. ocellatus (Forskål, 1775)
S. roissali (Risso, 1810)
S. tinca (Linnaeus, 1758)
Dentex Cuvier, 1814
Sparus aurata Linnaeus, 1758
Engraulis Cuvier, 1816
E. encrasicolus maeoticus Пузанов, 1926
E. encrasicolus ponticus Александров, 1927
Gobio Cuvier, 1816
Romanogobio albipinnatus (Lukasch, 1933)
G. gobio obtusirostris (Valenciennes, 1842)
Romanogobio kesslerii (Dybowski, 1862)
Neogobius platyrostris (Pallas, 1814)
Gymnocephalus acerinus (Gueldenstaedt, 1774)
G. cernuus (Linnaeus, 1758)
Hippocampus guttulatus Cuvier, 1829
- Huso* Brandt et Ratzeburg, 1833
Hypophthalmichthys Bleeker, 1859
Ameiurus nebulosus (Le Sueur, 1819)
Knipowitschia longicaudata (Kessler, 1877)
Eudontomyzon Regan, 1911
Lepadogaster candolii Risso, 1810
L. lepadogaster Bonnaterre, 1788
Leuciscus Cuvier, 1816
L. (Telestes) souffia Risso, 1827
L. souffia agassii Valenciennes, 1844
Sander Oken, 1817
- S. marinus* (Cuvier, 1828)
S. lucioperca (Linnaeus, 1758)
S. volgensis (Gmelin, 1789)
Misgurnus La Cépède, 1803
Dicentrarchus labrax (Linnaeus, 1758)
Dicentrarchus Gill, 1860
Liza aurata (Risso, 1810)
Chelon labrosus (Risso, 1827)
Liza ramado (Risso, 1810)
L. saliens (Risso, 1810)
L. haematocheilus (Temminck et Schlegel, 1845)
Barbatula Linck, 1790
B. barbatula (Linnaeus, 1758)
Pagellus Valenciennes, 1830
Percarina demidoffii Nordmann, 1840
 Cephalaspidomorphi (Monorhina)
 Petromyzontidae
 Petromyzontiformes
Platichthys Girard, 1854
Pomatoschistus marmoratus (Risso, 1810)

- Pseudorasbora* Bleeker, 1860
P. parva (Schlegel, 1842)
Puntazzo puntazzo (Cetti, 1784)
Rhodeus Agassiz, 1835
R. sericeus (Pallas, 1776)
Salmo gairdneri irideus (= *S. iridea*) Gibbons, 1855

Scardinius Bonaparte, 1832–41
Scophthalmus maeoticus maeoticus (Pallas, 1814)
S. maeoticus torosus (Rathke, 1837)
Serranus Cuvier, 1817
Solea lascaris nasuta (Pallas, 1814) (= *S. nasuta* Nordmann, 1840) = *Solea lascaris* (Risso, 1810)
Sphyraena sphyraena (Linnaeus, 1758)
Spicara flexuosa Rafinrsque, 1810
S. maena (Linnaeus, 1758)
Sprattus sprattus phalericus (Risso, 1826)
Symphodus scina (Forskål, 1775)
Syngnathus nigrolineatus (Eichwald, 1831)
Tilapia mossambicus (Peters, 1852)
Tinca Cuvier, 1817
Trigla lucerna Linnaeus, 1758
T. pini (Bloch, 1793)
Umbra Walbaum, 1792
Umbrina Cuvier, 1817
Zeus faber pungio Valenciennes, 1835
- Pseudorasbora* Bleeker, 1859
P. parva (Temminck et Schlegel, 1846)
Diplodus puntazzo (Cetti, 1777)
Rhodeus Agassiz, 1832
R. amarus (Bloch, 1782)
Salmo gairdnerii Richardson, 1836 (= *Parasalmo mykiss* (Walbaum, 1792)
Scardinius Bonaparte, 1837
Psetta maxima maeotica (Pallas, 1814)
P. maxima torosa (Rathke, 1837)
Serranus Cuvier, 1816
Pegusa lascaris (Risso, 1810)

Sphyraena barracuda (Walbaum, 1792)
Spicara maena flexuosa Rafinrsque, 1810
S. maena maena (Linnaeus, 1758)
Sprattus sprattus (Linnaeus, 1758)
Symphodus rostratus (Bloch, 1791)
Syngnathus abaster Risso, 1827
Oreochromis mossambicus (Peters, 1852)
Tinca Cuvier, 1816
Chelidonichthys lucernus (Linnaeus, 1758)
Aspidotrigla cuculus (Linnaeus, 1758)
Umbra Kramer, 1777
Umbrina Cuvier, 1816
Zeus faber pungio Cuvier, 1829

Заклучення

Навіть дуже короткий аналіз загального складу іхтіофауни України на предмет зустрічальності, рідкісності чи й можливості сучасного існування багатьох риб у наших водоймах ставить багато запитань і демонструє недостатній рівень теперешніх фауністичних досліджень, що свідчить про необхідність впровадження цілеспрямованого постійнодіючого моніторингу цієї групи тварин. Особливо насторожує той факт, що на кінець 20 ст. серед сучасних мешканців-аборигенів наших вод чимало риб стали нечисленними, рідкісними, а деякі й зовсім зникли, що реально загрожує різким падінням різноманіття риб у найближчому майбутньому, чого, зрозуміло, допустити аж ніяк не можна. У даному випадку ми маємо справу з безпосереднім негативним впливом діяльності людини на існування рибного населення, низьким рівнем природоохоронної роботи на водоймах і недостатньою екологічною обізнаністю урядовців і пересічних громадян, які все ще розглядають риб тільки як споживчий продукт, а не як дуже важливу ланку всієї біоти, зокрема й різноманіття тваринного світу. Вважаємо, що наведені вище інформаційні матеріали можуть бути використані при підготовці 3-го видання Червоної книги України та сприятимуть заходам по раціональному використуванню і збереженню риб.

Аннотированный каталог круглоротых и рыб континентальных вод России / Отв. ред. Ю. С. Решетников. — М. : Наука, 1998. — 222 с.

Берг Л. С. Рыбы пресных вод СССР и сопредельных стран. Ч. 1–3. — М.; Л. : Изд-во АН СССР, 1948 — 1949. — С. 3–1381.

Биология северо-западной части Черного моря / Под ред. К. А. Виноградова. — Киев : Наук. думка, 1967. — 268 с.

- Богущая Н. Г., Насека А. М.* Каталог бесчелюстных и рыб пресных и солоноватых вод России с номенклатурными и таксономическими комментариями. — М. : Тов-во науч. изданий КМК, 2004. — 389 с.
- Болтачев А. Р.* Ихтиофауна шельфа Крыма // Биологическое и ландшафтное разнообразие Крыма: проблемы и перспективы. — Симферополь: Сонат, 1999. — С. 113—116. — (Науч.-практ. дискус.-аналит. сб. «Вопросы развития Крыма»; Вып. 11).
- Болтачев А. Р.* Таксономическое разнообразие // Современное состояние биоразнообразия прибрежных вод Крыма (Черноморский сектор). Ихтиофауна черноморского побережья Крыма. — Севастополь: ЕКОСИ-Гидрофизика, 2003. — С. 364—379.
- Болтачев А. Р., Юрахно В. М.* Новые свидетельства продолжающейся медитерранизации ихтиофауны Черного моря // *Вопр. ихтиологии*, 2002. — **42**, № 6. — С. 744—750.
- Виноградов К. А.* Список рыб Черного моря, встречающихся в районе Карадагской биологической станции, с замечаниями об их биологии // *Тр. Карадаг. биол. ст.*, 1949. — Вып. 7. — С. 76—106.
- Виноградов К. О.* Ихтиофауна північно-західної частини Чорного моря. — К. : Вид-во АН УРСР, 1960. — 116 с.
- Волошкевич О. М.* Анотований список риб Дунайського біосферного заповідника // Біорізноманітність Дунайського біосферного заповідника, збереження та управління / Кол. автор. — К. : Наук. думка, 1999. — С. 564—567.
- Денищук В. А.* Современное состояние фауны рыб бассейна среднего течения Северского Донца : Автореф. дис. ... канд. биол. наук. — Киев, 1994. — 24 с.
- Дирипаско О. А.*, Анализ состава ихтиофауны малых рек северного Приазовья в связи с геоморфологическими особенностями их бассейнов // *Гидробиол. журн.* — 2002. — **38**, № 3. — С. 52—58.
- Дирипаско О. А., Изергин Л. В., Яновский Э. Г., Демьяненко К. В.* Определитель рыб Азовского моря. — Бердянск : ЗАО «Газета «Приазовский рабочий», 2001. — 110 с.
- Маркевич О. П., Короткий Й. І.* Визначник прісноводних риб УРСР. — К. : Рад. шк., 1954. — 208 с.
- Міжнародний кодекс зоологічної номенклатури.* Видання четверте. Ухвалений Міжнародним союзом біологічних наук : Пер. з англ. і фр. — К. : Бібліотека офіційних видань, 2003. — XLIII+175 с.
- Мовчан Ю. В.* Круглоротые, Рыбы. Редкие и исчезающие растения и животные Украины : Справочник. — Киев : Наук. думка, 1988. — С. 136—157.
- Мовчан Ю. В.* Современный видовой состав круглоротых и рыб бассейна реки Тисы в пределах Украины // *Вопр. ихтиологии*. — 2000. — **40**, № 1. — С. 121—123.
- Мовчан Ю. В.* До іхтіофауни басейну нижньої течії Дунаю в межах України // *Вісн. націон. науково-природничого музею*. — 2001. — № 1. — С. 138—141.
- Мовчан Ю. В., Смирнов А. И., Щербуха А. Я.* Редкие и исчезающие виды рыб северо-западной части Черного моря // 50 лет Черноморскому государственному заповеднику. — Киев : Наук. думка, 1978. — С. 88—91.
- Мовчан Ю. В.* До характеристики різноманіття іхтіофауни прісноводних водойм України (таксономічний склад, розподіл по річковим басейнам, сучасний стан) // *Зб. праць Зоол. музею*. — 2005. — № 37. — С. 70—82.
- Мовчан Ю. В., Манило Л. Г., Смирнов А. И., Щербуха А. Я.* Каталог коллекций Зоологического музея ННПМ НАН Украины. — Киев : Зоомузей ННПМ НАН Украины, 2002. — 342 с.
- Нікольський А. М.* Визначник риб України. — Харків ; Київ : Рад. селянин, 1930. — 139 с.
- Овен Л. С., Салехова Л. П.* К вопросу о медитерранизации Черного моря // *Гидробиол. журн.* — 1969. — **5**, № 4. — С. 124—127.
- Пинчук В. И., Смирнов А. И., Коваль Н. В., Шевченко П. Г.* О современном распространении бычковых рыб (Gobiidae) в бассейне Днепра // *Гидробиологические исследования пресных вод*. — Киев : Наук. думка, 1985. — С. 121—130.
- Пинчук В. И., Ткаченко П. В.* Рыбы морских акваторий // *Позвоночные животные Черноморского биосферного заповедника (аннотированные списки видов)*. — *Вестн. зоологии*. — 1996. — Отд. вып. № 1. — С. 5—14.
- Расс Т. С.* Ихтиофауна Черного моря и некоторые этапы ее истории. — Ихтиофауна севастопольских бухт в условиях антропогенного воздействия. — Киев : Наук. думка, 1993. — С. 6—16.
- Салехова Л. П., Костенко Н. С., Богачик Т. А., Минабаева О. Н.* Состав ихтиофауны в районе Карадагского государственного заповедника (Черное море) // *Вопр. ихтиологии*. — 1987. — **27**, № 6. — С. 898—905.
- Световидов А. Н.* Рыбы Черного моря. — М. ; Л. : Наука, 1964. — 551 с.
- Смирнов А. І.* Антропічнообумовлені зміни складу іхтіофауни Дніра у районі Києва з середини ХІХ до кінця ХХ ст. // *Вісн. націон. науково-природничого музею*. — К., 2001. — № 1. — С. 142—146.
- Третьяков Д. К.* Визначник круглоротих і риб УРСР. — К. : Вид-во АН УРСР, 1947. — 112 с.
- Фауна України.* Т. 8. Рыбы. Вып. 1 / Павлов П. Й. — К. : Наук. думка, 1980. — 352 с.
- Фауна України.* Т. 8. Рыбы. Вып. 2. Коропові. Ч. 1 / Мовчан Ю. В., Смирнов А. І. — К. : Наук. думка, 1981. — 428 с.
- Фауна України.* Т. 8. Рыбы. Вып. 2. Ч. 2 / Мовчан Ю. В., Смирнов А. І. — К. : Наук. думка, 1983. — 360 с.
- Фауна Украины.* Т. 8. Рыбы. Вып. 3 / Мовчан Ю. В. — Киев : Наук. думка, 1988. — 368 с.

- Фауна України. Т. 8 Риби. Вип. 4 / Шербуха А. Я. — К. : Наук. думка, 1982. — 384 с.
- Фауна України. Т. 8 Рыбы. Вып. 5 / Смирнов А. И. — Киев: Наук. думка, 1986. — 320 с.
- Худий О. І. Зміни в іхтіофауні різних ділянок Дністра під впливом антропогенних чинників // Гидро-биол. журн. — 2002. — **38**, № 6. — С. 33—39.
- Хуторной С. А. Изменения видового состава и численности морской ихтиофауны у берегов Одессы за период 1996—2001 гг. // Тез. I Междунар. конф. «Структура, биоразнообразие и функциональная роль животного населения водных экосистем». — Одесса, 2001. — С. 53.
- Червона книга України. Тваринний світ — К.: Укр. енциклопедія, 1994 — 464 с.
- Шербуха А. Я. Іхтіофауна України у ретроспективі та сучасні проблеми збереження її різноманіття // Вестн. зоології. — 2004. — **38**, № 3. — С. 3—18.
- Шербуха А. Я., Шевченко П. Г., Коваль Н. В. и др. Многолетние изменения и проблемы сохранения видового разнообразия рыб бассейна Днепра на примере Каховского водохранилища // Вестн. зоологии. — 1995. — № 2. — С. 22—32.
- Eschmeyer W. N. Catalog of fishes. — San Francisco : California Academy of Sciences, 1998. — Vol. 1—3. — 2905 p.
- Kottelat M. European freshwater fishes // Biologia. — 1997. — **52** (Suppl. 5). — P. 1 — 271.
- Nelson J. S. Fishes of the world — 3rd ed.. — New York ; Singapore : J. Wiley & Sons, Inc., 1994. — 600 p.